

Duivelsdag

Andrew Michael Hurley

Duivelsdag

Vertaald door Auke Leistra

2018 Prometheus Amsterdam

Voor Jo, Ben en Tom.

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *Devil's Day*

© 2017 Andrew Michael Hurley

© 2018 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Auke Leistra

Omslagontwerp DPS Design & Prepress Studio

Omslagbeeld DPS Design & Prepress Studio/Arcangel

Foto auteur Joanna Hurley

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 3636 9

Het herdersleven was het eerste voorbeeld van eerlijke broederschap.

George Puttenham – *Arte of the English Poesie*

In een oogwenk, zo vlug als een schaûw,

Sprong de Duivel van mij naar jou.

Ik wist het pas toen hij verdween:

Tot hij weg was waren wij één.

Traditioneel rijmpje uit de *Endlands*

De Grote Sneeuwstorm

Op een dag ergens eind oktober, iets meer dan een eeuw geleden, haalden de boeren van de Endlands hun schapen van de woeste gronden, zoals ieder najaar. Alleen dat jaar, toen ze al hun aandacht nodig hadden om een paar halsstarrige lammeren uit een veenpoel te trekken, wist de Duivel een van de ooiën te doden en haar vacht los te rukken om zich daarmee tussen de andere schapen te verbergen.

Enmaal beneden aangekomen ging hij van de ene boerderij naar de andere, te geslepen om zich te laten pakken, slechts zichtbaar in wat hij aanrichtte. Hij was de made in het oog van de hond, de kanker in de geslachtsklieren van de ram, het bloed in de melk van de min.

De verhalen begonnen de dorpelingen in Underclough, verderop in het dal, ter ore te komen, en hoewel ze niet verbaasd waren en het ook niet echt betreurden dat de heidenen in de Endlands door de Boze werden bezocht, smeekten ze hun pas-toor iets te ondernemen voor hun eigen veiligheid. Maar de pas-toor was al oud en broos, en niet genegen de Duivel in zijn een-tje aan te pakken vroeg hij de bisschop om een assistent, waarmee hij een plaatsvervanger bedoelde.

De priester die kwam met zijn kruisbeeld en wijwaterkwast was een jongeman die de nodige scepsis koesterde ten aanzien

van zijn opdracht; hij zou zichzelf als een missionaris beschouwen, besloot hij, een bringer van licht in dit donkere dal. De mensen hier waren niks beter dan die onnozele wilden in de Koloniën, die overal geesten in zagen, van de wolken tot de aarde. Ze verdienden zijn medelijden.

Maar toen hij de dieren voor zijn ogen zag wegwijnen en het bloed uit de tepel van de min zag druppen, zakte de moed hem in de schoenen en bracht de Duivel een sneeuwstorm naar het dal die dagenlang aanhield.

De arbeidershuisjes in het dorp werden gesmoord onder hopen sneeuw die tot de ramen reikten, en voorraden hout en turf die voldoende hadden moeten zijn voor de hele winter raakten snel op. Aan de andere kant van de brug stond de kerk weggedoken in het donker, en op het kerkhof werden de doden een tweede keer begraven toen de wind nog meer sneeuw door het dal joeg, over de akkers en de velden. De mensen zagen zich genoodzaakt de warmte met de dieren te delen. Biggen en jachthonden sliepen op kleedjes voor de haard. De ram lag te dampen in de keuken.

Dagen gloorden laat en liepen snel ten einde en mensen begonnen dood te gaan. Eerst de ouderen, die hun longen ophoestten als schilletjes van tomaten, toen de kinderen, die gloeiden van de koorts.

Maar het ergste van alles, het allerergste, zeiden ze, was dat ze van tevoren met geen mogelijkheid konden weten waar de Duivel nou weer zou opduiken. Hij liet geen voetsporen na in de sneeuw, en er werd niet aan de deur geklopt. Het was, zeiden ze, alsof hij de lucht zelf was. Dat wat ze inademden.

De inwoners van Underclough weten wat er gebeurde aan de boeren van de Endlands, en de boeren begonnen zich af te vragen of ze het over zichzelf hadden afgeroepen; of ze een of ander teken hadden gemist, dat als een open wond was blijven etteren. Was er op een zomeravond geen kauw bij de Curwens naar binnen geglipt, die zich tegen de muren te pletter had gevlogen? Hadden de kinderen van de Dyers op het kerkhof geen haas

gezien die botten uitgroef? En dan was er die warme zaterdag in september geweest dat Joe Pentecost, dronken van de port en van de trots, zijn glas had laten vallen toen hij bij het bruiloftsontbijt van zijn dochter de toast uitbracht. Ze hadden er allemaal om gelachen, en hem zijn onhandigheid vergeven en er verder niks achter gezocht. Pas nu begonnen ze te bekvechten over het ritueel dat met de verspilde wijn ook het ongeluk had moeten uitwissen. Maar niemand wist meer wat ze hadden moeten doen. Slechts fragmenten van oude, stichtelijke verhalen kwamen bij hen op, verhalen die hen ertoe brachten hun katten het huis uit te gooien, in de sneeuw, en zout op hun stoepjes te strooien.

Maar wat ze ook deden, uiteindelijk haalde het weinig uit. Dertien mensen uit de Endlands en uit het dorp overleden dat najaar. Hun lichamen werden in lakens gewikkeld en in bijgebouwtjes en achtertuinten gelegd tot ze naar grond konden worden gebracht die zacht genoeg was om hen te begraven.

Briardale Moss

Nee, een ander verhaal, zegt Adam. Dat ken ik al.

Maar alle verhalen in de vallei beginnen met de Duivel, zeg ik.

Vertel eens wat nieuws, zegt hij. Er zijn vast wel verhalen die ik nog niet eerder heb gehoord. Je kent er honderden.

De afgelopen jaren heb ik een reputatie verworven als verteller van verhalen, net als de Ouwe Baas, mijn opa. Hoewel er verhalen zijn die Adam liever niet hoort. Die ik maar beter voor mezelf kan houden.

Kom op, zegt Adam. Vertel eens een uit de tijd dat je zo oud was als ik.

Later, zeg ik. We zijn hier toch om op snippen te jagen?

Hij knikt op zijn eigen, ongewone manier en aait Jenny met één hand over haar rug, terwijl hij de andere stevig in de mijne houdt.

Je zult me wel los moeten laten, Adam, zeg ik. Anders kunnen we niks beginnen.

Zijn greep wordt iets losser maar hij blijft dicht bij me staan, binnen reukafstand, en houdt zijn hoofd schuin om het kabbelen van het moeraswater te kunnen horen.

Het is een koude voorjaarsavond en het laatste daglicht begint de Moss te verlaten, het glipt de vallei uit, de woeste gronden over, en trekt zich in westelijke richting terug naar de zee. De

schemering heeft al de kleur aangenomen van de heuvels en maakt dat het water in Fiendsdale Clough luider doorklinkt. Ergens in het halfduister stroomt de rivier tussen de oevers die hij heeft uitgesneden in de stormen die we hier begin vorige maand hadden, en kronkelt verder naar de zwarte massa van Sullom Wood. De lucht heeft iets vinnigs. Maar Adam houdt zich goed, hij heeft nog niks gezegd. Zoals alle jongens van zijn leeftijd gaat hij er prat op dat hij niet kleinzerig is. Allerlei dingen zonder tranen kunnen verdragen is iets wat elke zoon voor zijn vader wil opbrengen. Maar ik weet dat hij om verhalen bedelt omdat hij afleiding wil. Ik weet dat hij zijn best doet om niet te laten merken dat hij bang is zo dicht bij het water te zijn.

Weet je nog wat ik gezegd heb dat je moest doen? zeg ik, terwijl ik eerst één kogel en dan nog een in de Browning laat glijden die nog van Pa is geweest. Het dubbelloops met de notenhouten lade.

Nu? zegt Adam.

Ik zeg wel wanneer.

Nog een paar jaar en ik zou hem hebben moeten leren jagen op de Moss. Ik was zelf twaalf. Ik joeg op houtsnip en duif en fazant. Dingen die we konden eten. Adam zal natuurlijk nooit met een geweer schieten, maar dat wil niet zeggen dat hij zich niet nuttig kan maken. Hij kan nog altijd de vogels uit hun schuilplaats opjagen, hij kan mijn drijver zijn.

Met de kolf tegen mijn schouder stap ik een eindje opzij, en als hij mijn stem verder weg hoort dan hij verwacht, verder weg dan hij prettig vindt, zegt hij pa en steekt hij zijn hand naar me uit.

Ik ben er nog, hoor, zeg ik. Niks aan de hand. Er is hier nergens water. Doe wat ik je gezegd heb. Toe maar.

Hij houdt zijn gezicht nog een ogenblik naar mij gewend en dan begint hij in zijn handen te klappen.

Door de grillige akoestiek is het net alsof het geluid van de rotsen komt en worden de vogels uit het kreupelhout gejaagd.

Dat is een truc die ik van Pa heb geleerd en die hij van de Ouwe Baas had geleerd, die hem weer van zijn vader had, en die weer van zijn vader, en zo voort, terug in de tijd. Het zou me eerlijk gezegd niks verbazen als hier al eeuwen vaders en zoons kwamen om zich schuil te houden in de schemering en hun maaltje uit een geklapwiek van vogels bij elkaar te schieten.

Harder, zeg ik, en Adam knikt en nu beginnen de echo's de talingen en scholeksters uit het ondiepe water op te jagen, waarna ze met een jankend geluid over ons heen vliegen. Een reiger kiest het luchtruim, en de watersnippen komen uit het riet tevoorschijn en vliegen in een golfbeweging laag over het moeras. Hun weerspiegeling glijdt als een verzameling kleine bruine zeisen over het water met hen mee. Ik houd de dubbele loop vlak voor ze, verlies er een uit het oog als hij opgaat in de steeds donkerder schaduw, maar raak de andere met het tweede schot als hij opeens te zien is tegen het wit van de lijsterbessen bij het hek. Bij de knal gaat er een schok door Adams schouders en de watersnip schrikt op in de lucht en valt met een boog neer in het veld dat we dit jaar braak hebben laten liggen.

Hou haar vast, zeg ik tegen hem, en hij houdt Jenny steviger bij de halsband, voor ze kan wegstuiven om de vogel te gaan halen. Ze moet haar ergste instincten afleren.

Laat haar zitten, Adam, zeg ik, terwijl ik het geweer breek en de lege hulzen eruit schud. Laat haar weten wie de baas is.

Hij glijdt met zijn hand over haar rug en duwt haar achterste naar de grond. Het licht neemt weer iets af, het riet buigt door onder een krachtiger windvlaag. De Moss wordt woelig. Jenny knippert met de ogen en wacht.

Laat haar nu maar gaan, zeg ik, en Adam maakt het geluid dat ik hem heb geleerd, een kus van de tanden, en laat Jenny los. Ze vliegt weg, wurmt zich onder het hek door, duizelig van de geur, en brengt de vogel gehavend terug.

Adam kan haar horen en ruiken, en ze duwt haar voorhoofd tegen zijn handpalm.

Los, zegt hij, en hij raakt de vogel in haar bek aan. Als ze het vertikt, probeert hij zijn vingers tussen haar tanden te wurmen.

Nee, zeg ik tegen hem. Op de neus.

Hij raakt met zijn ene hand de zijkant van haar kop aan en geeft haar met de andere hand een aarzelende tik waar ze alleen van gaat grommen.

Harder, zeg ik. Anders leert ze niks.

Een oplawaai op haar snuit en ze doet wat haar gezegd wordt. De volgende keer zal ze zich de pijn herinneren. Ze zal de klap zien aankomen in zijn opgeheven hand en haar prooi loslaten zodra hij het zegt. Ze is niet dom. Ze is kalm en welgemoed. Het is enthousiasme, en niet zozeer kwaadaardigheid, waardoor de watersnip onthoofd is.

Laat maar liggen voor de kauwen, Adam, zeg ik. We hebben genoeg.

Hand in hand en tot de knieën onder de modder lopen we langs de laan terug naar de boerderij. Jenny rent voor ons uit, wacht op ons en rent weer vooruit, verscheurd tussen gehoorzaamheid aan mij en haar verlangen haar territorium te ruiken. Adam draagt de oude leren weitas van Pa over zijn schouder en kan zich niet bedwingen: hij steekt zijn vingers erin en voelt aan de wilde eenden die ik eerder geschoten heb. De geur van hun bloed en de geur van het water hangt nog in hun veren. Als we terug zijn op de boerderij, gaan we de kogeltjes eruit plukken en laten we ze tot de ochtend in de bijkeuken hangen. Daarna heb ik beloofd dat ik Adam zal leren hoe je ze moet ontweien en klaarmaken voor de oven.

Is het al donker? vraagt hij. Het voelt kouder.

Bijna, zeg ik. Mama heeft de lichten aangestoken.

Zijn er al sterren te zien? zegt Adam.

Een paar, zeg ik. Orion. De Grote Beer.

Hij kent hun vormen. Ik heb zijn hand vastgehouden en ze met zijn vinger nagetrokken.

Is de maan dik of dun? vraagt hij.

Dik, zeg ik. Volvet.

Een opgezet, verbaasd gezicht, als van een dode man onder water.

Waar staat hij?

Achter ons, zeg ik. Hij komt op boven de Drie Zusters. Hij werpt heel lange schaduwen.

Een andere avond en hij zou nog veel meer vragen hebben gehad, maar hij is moe en elke stap door het grind is onbeholpen, opzettelijk onbeholpen. Hij zal het niet toegeven, maar hij wil dat ik hem draag. In elk geval tot we bij de teerweg zijn.

Hier, zeg ik, en ik geef hem het geweer om te dragen.

Hij draagt het gebroken over zijn arm, het is voor hem net zo zwaar als een paar loden pijpen, en hij draait zijn gezicht naar mijn stem toe en grijnst. Ondanks alles twijfelt hij er niet aan dat dit het enige is wat hij wil. Al bij zijn geboorte was de boerderij van hem; net zoals hij van mij was toen Mama mij ter wereld bracht. Hij voelt zijn grootvaders in zijn rug en stelt zich voor dat zijn zoons voor hem lopen. Toen ik zo oud was als hij, was ik precies zo. Maar toen raakte ik de weg kwijt.

Vertel me dan een verhaal, zegt hij. Vertel me eens een over de Ouwe Baas, niet over de Duivel. We hebben er nu toch wel tijd voor, of niet?

Het probleem is dat het ene verhaal vraagt om een ander, en weer een ander, en in al die verhalen speelt de Duivel zijn rol.

De Endlands

Ik had altijd geweten dat als de Ouwe Baas overleed het plotse-
ling zou zijn, als een gloeilamp die doorbrandt en het glas zwart
maakt. Maar toch, toen Pa me op een avond belde met het
nieuws was ik onwillekeurig toch geschokt dat hij er niet meer
was. Geschokt, en opeens heel ver van huis.

Ik woonde in Suffolk, was pas getrouwd en gaf les op een jon-
genschool aan de rand van de Fens. Het viel nog niet mee om
vaker dan twee, drie keer per jaar terug te gaan naar de Endlands,
dus ik ging in het algemeen als ze wel wat hulp konden gebrui-
ken: in de lammertijd met Pasen, met de oogst in de zomer, of
in de herfst, als de schapen van de hoger gelegen woeste gron-
den werden gehaald. Sterker nog, Kat en ik waren net aan het
pakken om te gaan helpen bij het verzamelen van de schapen
toen Pa een paar dagen daarvoor belde, vlak voor de herfstvakant-
tie. We gingen natuurlijk nog steeds naar het noorden om te hel-
pen, maar nu zou er eerst een begrafenis zijn.

Al waren de omstandigheden ongelukkig, Kat was opgewonden
dat ze eindelijk te zien zou krijgen waar ik was opgegroeid. Om-
dat het kinderdagverblijf waar ze werkte in de vakantietijd altijd
met te weinig personeel zat, had ze nog niet eerder met me naar
de Endlands kunnen komen en had ze de andere boerenfamilies

– de Dyers en de Beasleys – maar één keer ontmoet, op onze trouwdag in juni. Nu ik erover nadenk kende ze Pa ook nog niet eens zo heel goed. Toen we verloofd waren, waren we een paar keer naar Derbyshire gereden als hij daar was om een paar vierjarige ooien op een veiling te verkopen, maar dat was nooit meer dan een snel kopje thee en een broodje tussen de bedrijven door, en Kat en hij waren eigenlijk nooit veel verder gekomen dan wat gebabbel over de boerderij of haar ouders.

Hij zei nooit iets in die richting, maar hij leek haar best te mogen. Niet dat ik zijn zegen nodig had, of er zelfs maar om vroeg. Nu ik uit de Endlands was vertrokken, stond mijn partnerkeuze verder los van het reilen en zeilen op de boerderij. Maar hij had in elk geval de moeite genomen haar te ontmoeten.

De Ouwe Baas was daar natuurlijk niet bij geweest, de eerste keer dat Kat hem onder ogen kreeg was bij de burgerlijke stand. Toch, toen ik haar vertelde dat hij was overleden, was ze net zo geschokt als iedereen in de vallei, en ze vroeg me de hele reis het hemd van het lijf, teleurgesteld dat ze hem nu nooit zou leren kennen.

‘Sorry als je het vervelend vond dat ik steeds weer over de Ouwe Baas begon,’ zei ze, toen de trein op het laatste station met een doffe dreun stil bleef staan. ‘Het interesseert me gewoon.’

‘Geeft niet, maar doe het maar niet waar Pa bij is,’ zei ik. ‘Ik denk niet dat hij er veel behoefte aan heeft over hem te praten. Hij wil waarschijnlijk gewoon doorgaan met waar hij mee bezig is.’

‘Weet ik,’ zei Kat. ‘Ik heb dit eerder meegemaakt.’

‘Dit is anders,’ zei ik.

‘Ontkenning is iets heel gewoons, John,’ zei ze toen we uitstapten. ‘Kleine Emma Carter heeft minstens een halfjaar over haar vader gepraat alsof hij nog leefde.’

Ongeveer een jaar eerder was de vader van een van de kinderen op het kinderdagverblijf overleden en Kat had zich erin ge-

stort om het gezin te helpen de klap te boven te komen. Ze had hen geholpen bij de voorbereidingen van de begrafenis en namens Mrs Carter brieven geschreven aan de bank en de verzekeringsmaatschappij; maar ze had zich vooral beziggehouden met de huishoudelijke klusjes die in tijden van rouw vaak blijven liggen. Ze zorgde ervoor dat het huis schoon bleef en dat ze goed aten; ze zette het vuilnis buiten en gaf de katten te eten.

Ze had de Carters ook voor de bruiloft uitgenodigd, maar kennelijk waren ze op dat moment nog niet zover dat ze sociale gelegenheden met veel mensen aankonden en hadden ze alleen een kaart gestuurd. Een handgemaakte kaart waar de postbode voor moest aanbellen. Ik was getekend als een poppetje met een hoge hoed op en Kat had vleugels en een aureool.

Ze kwam elke dag thuis met twee of drie nieuwe creaties die de kinderen voor haar hadden meegenomen, en onderweg hadden de pijpenragers en de glitter en de stukjes voile stevast losgelaten. Ze waren allemaal min of meer hetzelfde – een kerk, klokken, een grote gele zon – hoewel Kat en ik op één tekening hand in hand stonden, met daarnaast een klein meisje dat stond te huilen.

‘Wat is er met haar aan de hand?’ vroeg ik.

‘O, god, dat is Olivia Brown,’ zei Kat, en ze keek op van de uien die ze aan het snijden was. ‘Ik ben vanmorgen wel een halfuur bezig geweest om te proberen haar ervan te overtuigen dat je me niet ging afpakken.’

Vooral meisjes waren bezitterig jegens haar – die werden eerst aangetrokken door haar schoonheid, en vervolgens door haar zusterlijke genegenheid. Het was op haar schoot dat ze zaten te huilen, het waren haar mouwen waar ze in snotterden, haar haren die ze vlochten met vingers die plakkerig waren van de jam, haar handen waar ze zich aan vastklampten als het tijd was om naar huis te gaan.

Kinderen stelden haar snel en intuïtief centraal in hun leven, en ook al was Grace Dyer een stuk ouder dan de kinderen waar

Kat op het kinderdagverblijf op paste, met haar was het op onze receptie van hetzelfde laken een pak geweest. Ze was het enige kind van Liz en Jeff, het enige kind in de Endlands zelfs, en kon enorm klitten aan iedereen van wie ze ook maar het geringste beetje aandacht kreeg. De hele avond had ze Kat als een schaduw gevolgd. Ze hadden samen gedanst, tegen de ballonnen getrapt, met twee rietjes uit één glas limonade gedronken, in elkaars oren getetterd als de muziek te hard stond. En toen Kat genoeg had gehad van haar schoenen en ze heel charmant op blote voeten was gaan lopen, mocht Grace ze de rest van de avond aanhebben, tot we naar het hotel bij het vliegveld vertrokken. Toen iedereen zich voor de King's Head op straat had verzameld om ons uit te wuiven, was Grace degene die het langst bleef staan zwaaien toen de taxi wegreed.

‘Ik hoop dat ze niet al te ontdaan is,’ zei Kat. ‘Ik heb wel geprobeerd het haar voorzichtig uit het hoofd te praten.’

‘Wat?’ vroeg ik.

‘Ik weet niet waar ze het vandaan haalt,’ zei Kat, ‘maar dat arme kind leek ervan uit te gaan dat we in de boerderij van je vader zouden trekken nu we getrouwd zijn.’

‘Wat heb je tegen haar gezegd?’ zei ik.

‘Dat we haar zodra het kon zouden komen opzoeken,’ zei Kat. ‘Wat moest ik anders zeggen?’

‘Daar gaat ze je aan houden, hoor.’

‘Nou ja, dat geeft niet,’ zei Kat. ‘Ze is eenzaam.’

‘Naar wat mij verteld is maakt ze het zichzelf ook niet makkelijk,’ zei ik. ‘Vriendschappen aanhouden schijnt niet haar sterkste kant te zijn.’

‘Naar wat ze mij vertelde, zitten ze de hele tijd op haar te viten,’ zei Kat.

‘Ze laat zich anders niet op haar kop zitten.’

‘Niet zo flauw, John. Het is jou ook overkomen,’ zei ze. ‘Je weet hoe akelig het kan zijn.’

Ze keek uit het achterraam en streek met haar duim over de

tanden van de plastic kam die ze van Grace had gekregen. Dat was een cadeautje dat pasgetrouwde vrouwen altijd kregen in de Endlands. Als Kat haar haar in de huwelijksnacht vrij van knopen kon houden, zou ze voor de eerste vollemaan zwanger zijn.

‘Ik dacht dat we nog een poosje zouden wachten?’ zei ik, en ik knikte naar de kam in haar hand.

‘Als het aan Grace ligt niet,’ glimlachte Kat. ‘Ze wil dolgraag dat ik een baby krijg.’

‘Alleen om iets mee te spelen te hebben als ze ons ziet.’

Kat wuifde nog één keer terwijl de taxi de hoek omreed. ‘Nou ja, dat geeft toch niet? Ze is lief,’ zei ze. ‘Ik zal haar missen.’

En dat had ze inderdaad gedaan.

Ze had Grace vanuit Spanje een ansichtkaart gestuurd en op de lange reis in een benauwde bus naar Granada had ze besloten dat ze haar, de volgende keer dat ze haar zag, het medaillon zou geven dat ze op onze trouwdag gedragen had – het oude sieraad dat haar moeder haar in het raadhuis had omgehangen voor ze ging zitten.

Maar nu droeg ze een nog mooier cadeau bij zich naar de Endlands, en ze zag er vooral naar uit het aan Grace te vertellen.

De ouders van Kat waren natuurlijk verrukt geweest, vooral Barbara, maar ik had haar gewaarschuwd dat ze niet moest verwachten dat Pa net zo zou reageren. Hij zou geen namen aandragen, en ook niet meteen roepen dat hij in de logeerkamer allerlei dieren uit de jungle op de muren zou gaan schilderen.

Hier, aan het eind van de spoorlijn, hing de bewolking laag boven de heuvels die uitkeken over de winkels en huizenrijen, en een kille wind sneed door de straat. Clitheroe was het stadje dat het dichtst bij de vallei lag en in de zomer kwamen er mensen naartoe om een kijkje in het kasteel te nemen of langs de rivier te wandelen, maar in deze tijd van het jaar, tussen het getingel van de ijscowagens en de lichtjes van de kersttijd, had het plaatsje iets mistroostigs wat overal in doordrong, als vocht.

Kat ging op een bankje zitten met de blauwe tas die ze op onze huwelijksreis ook bij zich had tussen haar voeten en pakte de krant op die naast haar lag. De voorpagina was gewijd aan twee kinderen die in een woonwijk in Burnley door honden waren aangevallen, de jongste was pas één. Een foto van het tweetal besloeg zo ongeveer de hele pagina: een meisje met haar broertje op de knie, dat met een plastic dinosaurus speelde; haar kin rustte op zijn hoofd. Naar wat ik eruit kon opmaken scheen de politie het vermoeden te hebben dat die honden met opzet op hen af waren gestuurd.

Zonder iets te zeggen vouwde Kat de krant op en legde hem weer neer. Ze keek de straat af en raakte haar buik aan. Stukje bij beetje begon het echt te worden. Met zes weken was hij – Kat wist dat het een jongetje zou zijn – niet groter dan een spliterwt, maar er was al sprake van een soort ogen; van een ruggengraat; van vleesknoepjes die zouden uitgroeien tot armen en benen. Spoedig zou ze de eerste beweginkjes in haar buik voelen en dan, een maand of twee later, zou de baby zijn aanwezigheid met hielen en handen kenbaar maken.

We wachtten tot de stationsklok het halve uur was gepasseerd en ik wilde net naar de bushalte lopen om te kijken of er nog een bus naar de vallei liep toen ik de landrover van Pa aan hoorde komen.

Met flikkerende lichten en een slingerende beweging kwam hij achter een rij taxi's tot stilstand. De motor trilde zo hevig dat het leek of de motorkap elk moment omhoog kon klappen. Hij had die wagen al jaren. Hij was nog ouder dan ik en helemaal afgeragd, net als die arme Spaanse pakezels die Kat en ik met zwaarlijvige toeristen naar het Alhambra hadden zien zeulen. Een koplamp met een barst erin werd met plakband bijeengehouden en de staalblauwe lak die me aan archiefkasten deed denken was overal aan het afbladderen. Zuinigheid was voor Pa altijd een strenge meesteres geweest, en zolang hij die ouwe brik

met onderdelen van Abbotts kon oplappen ging hij geen nieuwe kopen.

‘Sorry,’ zei hij, toen ik het achterportier opentrok. ‘Ik was bij Halewood’s. Je weet hoe hij is. Je gaat er voor het ene naartoe en vervolgens probeert hij je ook nog tien andere dingen aan te smeren. Hebben jullie genoeg ruimte zo?’

‘Net,’ zei ik, en ik wurmde mijn plunjezak en de tas van Kat tussen de gebutste gereedschapskisten, laarzen en handschoenen, lege voederzakken, kettingen en touwen. Als een extra passagier steeg uit al die rotzooi de geur op van stro en stront, maar Kat deed alsof ze niks rook terwijl ze zich naast mij perste en het portier bij de derde poging wist dicht te trekken.

‘Hoe is het met je, Tom?’ zei ze, en ze boog zich voor me langs en schudde Pa de hand. Ze kende hem beter dan ze zei: ze wist dat hij zich gegeneerd zou hebben als ze hem een knuffel had gegeven. Daar was ze goed in, Kat. Ze had gevoel voor mensen en wist hoe ze hen op hun gemak moest stellen.

‘Een stuk beter zodra het met de ram ook weer goed is,’ antwoordde hij.

‘Is hij nog steeds niet beter dan?’ vroeg ik.

‘Ik denk dat hij aan de beterende hand is,’ zei Pa. ‘Maar het is moeilijk te zeggen. Leith zei dat ik hem in de gaten moest houden.’

En ik twijfelde er niet aan dat hij dat deed ook; ieder uur, als ik Pa een beetje kende.

‘Hartelijke groeten van mijn vader en moeder,’ zei Kat. ‘En de condoleances. De Ouwe Baas was zonder meer de gangmaker op onze bruiloft.’

Zij het dan nadat hij een paar pinten had gedronken, en was opgehouden met pruilen. Maar toen was hij ook niet meer te houden. Om twee uur ’s ochtends had hij iedereen nog aan het zingen, het personeel van de pub was al aan het opruimen. Hij was me er wel een, had iedereen gezegd. Iemand die ze niet zo een-twee-drie zouden vergeten.

‘Ja, nou ja, mensen gaan als hun tijd is gekomen,’ zei Pa. ‘Wat moet je er verder van zeggen?’

Hij keek in zijn spiegeltje en reed weg, en Kat keek naar mij. Hij was precies zoals we allebei verwacht hadden dat hij zou zijn, en ik was daar in elk geval blij om. Als hij in tranen was geweest, en praatlustig, had ik niet geweten wat ik ermee aan moest.

We namen de Edisford Bridge over de Ribble en reden verder over de lange rechte weg richting vallei. Het was hier volop herfst en tussen de stoppels van de hooivelden die op de ploeg lagen te wachten wemelde het van de kraaien. Platanen en berken schrompelden bij elke windvlaag iets verder ineen. Staand water sidderde. Elk veld lag er geschoren bij, teruggebracht tot de eerste onmiskenbare toetsen van bewerking, en de ribbels van de ruggen tussen de voren strekten zich uit naar heggen en kreupelhout.

Dit was het land waar ik aan dacht als ik op Churchmead achter in de klas stond en naar de vakantie verlangde. Voor de Ouwe Baas overleed had ik me al enige tijd onrustig gevoeld. Ik was niet speciaal ongelukkig met wat ik deed – de jongens waren in het algemeen prettig en leergierig – maar ik betrapte mezelf erop dat ik vaker aan de Endlands dacht dan gewoonlijk. Ik was vertrokken toen ik nauwelijks ouder was dan mijn eigen zesdeklassers, en als ik ze op het plein hoorde opscheppen over hun denkbeeldige veroveringen van meisjes van de Queen Mary-school, of ze bij de debatingclub aan hun puistjes zag peuteren, begon het zo langzamerhand aan te voelen als een beslissing die ik genomen had toen ik nog niets van het leven wist. Zoals alle tieners had ik reikhalzend uitgekeken naar de eerste de beste mogelijkheid om het huis uit te gaan en ik had er geen moment aan gedacht dat ik er misschien ook wel iets door zou kunnen kwijtraken. Maar ja, een jongeman heeft zo zijn eigen ideeën, nietwaar? En zijn eigen egoïsme. En zijn eigen onwetendheid en kortzichtigheid.

Als Kat ooit soortgelijke verlangens had gekoesterd om haar eigen weg te gaan, had ze die beter weten te onderdrukken dan ik. Ze had wortel geschoten in Suffolk, en ook nog eens in een klein stukje Suffolk. Niet dat haar roots daar lagen (ze was in Harrow geboren toen de eerwaarde tijdelijk als dominee in de Holy Trinity-kerk aldaar had gestaan), maar ze had vanaf haar elfde in Dunwick gewoond en beschouwde de velden en hun Constable-wolken erboven als haar thuis. Ze vond het prettig om ver te kunnen zien, zei ze. Grote delen van Engeland waren aan meer kanten ingesloten dan goed voor ze was.

Helderheid werd afgemeten aan de kerken die we konden benoemen vanuit het slaapkamerraam. Als het regende, was de nering van haar eerwaarde vader aan de andere kant van het dorp zo ongeveer het enige wat we nog konden onderscheiden, maar op goede dagen reikte onze blik helemaal tot aan de vuurstenen toren van de Sint-Hubertus, en was de horizon erachter, daar waar vlak land overging in vlakke zee, grijs.

Als de zondvloed komt, zei ik, spoelen we hier weg. Maar ze had al plannen gemaakt om ons huis op stelten te zetten, zei ze. Dat maakt niet uit, zei ik. Sinds de ijskappen aan het smelten zijn, hield ik haar voor, balanceert het land op een kantelpunt ergens bij Derby, en stijgt het noorden, terwijl het zuiden wegzakt. Nog een paar decennia en ik moet met de roeiboot naar school, zei ik. We kunnen beter verhuizen nu het nog kan.

Volgens mij kon ze wel zien dat die grapjes deksels waren op putten die veel dieper gingen, maar ze vroeg nooit of ik gelukkig was. Waarschijnlijk omdat ze wel wist wat het antwoord zou zijn.

Altijd als we het over de Endlands hadden, stelde Kat zich het voor als het decor van een deel van mijn leven dat voorgoed voorbij was. Een streek die even raar en bekoorlijk was als het verleden, waar ze nooit meer zou zijn dan een passante, en gelukkig maar. Niet een gebied waar ze ooit dacht te zullen wonen. Maar als ze het voor het eerst zag, zou ze van gedachten veran-

deren. Dan zou ze wel zien dat die streek net zo bijzonder was als de baby die ze volgend jaar in de oogsttijd in haar armen zou houden.

Op de rustige weg gaf Pa gas en tikte met zijn trouwring tegen het stuur.

‘Kijk eens of je mijn aansteker kan vinden, John,’ zei hij, en toen ik tussen de oude kwitanties en plastic zakken op het dashboard op zoek ging stuitte ik op de doos dumdkogels die hij bij Halewoods had gekocht.

‘Jezus, Pa,’ zei ik. ‘Wat ga je daarmee schieten?’

‘Ik heb herten gezien in de heuvels,’ zei hij.

‘Herten?’ zei ik. ‘Weet je het zeker? Ik wist niet dat die hier nog waren.’

Ik had geen herten meer gezien sinds de zomer dat ik twaalf was en ik van de dorpschool was gekomen.

‘Wat is er mis met herten in de heuvels?’ vroeg Kat. ‘Ik begriep het niet.’

‘We kunnen niet hebben dat ze zich tussen de schapen mengen,’ zei Pa. ‘Ze brengen ziektes met zich mee. Ik heb al één dier ziek. Ik kan er niet nog meer gebruiken.’

‘Maar wat doe je dan?’ vroeg Kat. ‘Ze wegjagen?’

Ik vond de aansteker onder een oud pakje hoestpastilles. Pa nam hem van me over.

‘Ik vrees dat we voor een iets permanentere oplossing gaan, schat,’ zei hij.

‘Je bedoelt dat je ze doodschiet?’ zei Kat.

‘Ja,’ zei Pa. ‘We zijn er inmiddels achter dat dat het beste werkt.’

‘Zijn ze niet van iemand?’ vroeg Kat.

‘Weet ik niet,’ zei Pa, ‘maar wat dan nog? Dan moet er nog altijd mee worden afgerekend.’

Hij schakelde en hoestte en sloeg met zijn vuist tegen zijn borstbeen. Dus zijn longen speelden weer op. Dat deden ze elk jaar in deze tijd, dan kwam dat gehoest weer terug, net als de IJslandse

ganzen die bijeenkwamen op Briardale Moss tot de sneeuw kwam en ze weer verder trokken.

‘Je gaat toch niet met die hoest op pad?’ zei ik.

‘Het klinkt wel akelig, Tom,’ zei Kat.

‘Ik heb wel erger overleefd,’ zei Pa.

‘Maar toch,’ zei ik. ‘Je kunt er beter even mee naar de dokter gaan. Je kan morgen voor de begrafenis vast nog wel even bij hem terecht.’

‘Daar heb ik geen tijd voor,’ zei hij.

‘Nou, dan laat je John toch bellen?’ zei Kat. ‘Hij kan de dokter ook bij je laten komen.’

Hij wierp een blik in haar richting en schudde kort zijn hoofd. Hij had het niet zo op dokters. Nooit gehad ook. De enige dokter die de laatste tijd voet op de boerderij had gezet was de arts die de Ouwe Baas dood had verklaard.

‘Ik mankeer niks,’ zei hij, en hij stak het sjekkie op dat hij achter zijn oor had bewaard.

Zijn haar en zijn gezicht hadden altijd al naar tabak geroken. Naar tabak en stro en een zoetig aftreksel van zweet en vochtige oliejeekers. De geur was helemaal in hem getrokken, zelfs als hij zijn handen en zijn gezicht had gewassen met het stuk carbolzeep dat bij de gootsteen in de keuken lag, duurde het niet lang voor hij weer uit zijn poriën kwam. In een volle kamer, hield ik mezelf voor, zou ik hem met mijn ogen dicht binnen één minuut weten te vinden.

De cabine vulde zich met rook en hij hoestte zich schor alvorens het raampje open te draaien. Hij rookte altijd al te veel, maar in deze tijd van het jaar leek het wel of hij de ene met de andere aanstak. Oktober was het begin van de fokcyclus en de toekomst van de kudde hing van zo veel dingen af waar hij nauwelijks controle over had: de schapen moesten de lente en de zomer hebben overleefd zonder in een moeras te vallen of een ziekte op te lopen; het hooi moest in de schuur gerijpt zijn; de ram moest gretig zijn en de ooi gewillig. Problemen waar hij zelf